

Jelisaveta Fotić

O KONFERENCIJI „IN THE FRICTIONS: FRAGMENTS OF CARE, HEALTH, AND WELLBEING IN THE BALKANS”

U Zadru je od 27. do 29. aprila održana konferencija „In the Frictions: Fragments of Care, Health, and Wellbeing in the Balkans” (U trenjima: fragmenti njege, zdravlja i blagostanja na Balkanu) u organizaciji Odjela za etnologiju i antropologiju Sveučilišta u Zadru i Instituta za filozofiju i društvenu teoriju Univerziteta u Beogradu. Konferencija je osmišljena kao mesto okupljanja medicinskih antropološkinja i antropologa Balkana, ali i naučnika iz srodnih oblasti – sociologije, psihologije, filozofije, istorije, pa i prava i medicine. Pedesetoro impresivnih učesnika konferencije dolaze iz Hrvatske, Srbije, Grčke, Makedonije, Slovenije, Bugarske, Rumunije, Francuske, Crne Gore, Irske, SAD... Zvanični jezik konferencije bio je engleski, a događaj je sponzorovala Fondacija Wenner-Gren.

Ideja za organizaciju ovakve konferencije javila se iz potrebe za razumevanjem fragmenata brige na prostorima Balkana uopšteno, potrebe za proučavanjem Balkana iz perspektive samog Balkana i naučnika sa Balkana, a posebno tokom i nakon pandemije virusa kovid-19, te radi povezivanja naučnika koji se bave zdravljem, bolestima, zdravstvom, brigom, blagostanjem i solidarnošću. Ideja je takođe nastala iz potrebe da se ojača i podrži razvoj medicinske antropologije u regionu. Društveni značaj mnogobrojnih tema koje je konferencija pokrila ogleda se, između ostalog, i u praktičnoj koristi i praktičnom, aktivističkom radu samih izlagača. Tako se, na primer, obrađuju teme strukturalnog i akušerskog nasilja u zdravstvu, nega koja postoji i nega koja je potrebna i značaj aktivizma u okviru nekih zdravstvenih oblasti. Najvažnije, ova konferencija je prihvatila jednu od osnova razvoja medicinske antropologije – orijentaciju ka istraživanju i pisanju o gorućim zdravstvenim problemima radi poboljšanja života populacije kao i učešće antropološkinja/antropologa u humanitarnom i aktivističkom radu u marginalizovanim zajednicama.

Tokom prvog dana konferencije teme govornika obuhvatale su tržišnu transformaciju zdravstva, zdravstvene sisteme na Balkanu, rađanje i rod u zdravstvu, nasilje i aktivizam te nedostatak brige tokom pandemije koronavirusa. Pozdravnu reč dao je dr Tomislav Oroz, šef Odeljenja za etnologiju i antropologiju Sveučilišta u Zadru, a uvodno slovo održale su dr Jelena Kupsjak, medicinska antropološkinja sa Sveučilišta u Zadru i dr Ljiljana Pantović, naučna saradnica IFDT, koje su ujedno i organizatorke konferencije.

Glavna govornica prvog dana, dr Sabina Stan sa Univerziteta u Dublinu održala je predavanje „Connecting the fragments of care: Transnational processes at the margins of Europe” o stanju zdravstvene zaštite u Evropi, fokusirajući se na mobilnost zdravstvenih radnika (koji, kako je autorka pokazala, najčešće prelaze sa više kvalifikovanih na manje kvalifikovane pozicije kada migriraju sa istoka ka zapadu Evrope) i pacijenata i privatizaciju zdravstva. Važnost konferencije na kojoj učestvujem shvatila sam tokom ovog predavanja. Za razliku od nekolicine medicinskih konferencija na kojima sam učestvovala, na kojima govornike nije zanimalo rad nekoga iz društvenih nauka i na kojima su te teme shvatane kao trivijalne, Sabina Stan je u prvih nekoliko minuta pokazala koliko je važno istraživati zdravstvene sisteme iz perspektive antropologije. Kako nikada ranije nisam prisustvovala konferenciji koja se iz ugla medicinske antropologije i srodnih društvenih nauka bavila temama medicine, bolesti i zdravlja, brige i solidarnosti, program prvog dana za mene je bio otkrovenje, mesto sreće, razumevanja, prihvatanja, prijatne, potpuno uvažavajuće i najvažnije, naučne zajednice koja svaku temu želi da čuje, o njoj diskutuje i pomaže u razrešenju problema ili nedoumica autora.

Među meni najzanimljivijim predavanjima prvog dana, u okviru sesije „(Not) caring in the pandemic” bio je rad grupe autora, koji je predstavila medicinska sestra Karmen Arnaut. Naslov teme „Control of the Consequences of the Pandemic and the Earthquake in Nursing Homes in the City of Zagreb” jasno nam govori o tome koliko je važna ali i zanimljiva tema kojom se autori bave, naročito s obzirom na to da o njoj priča osoba koja i sama radi u ovoj instituciji. Ona je iskustva prenela iz prve ruke i donela važne zaključke o promenama koje su potrebne u domovima za stare u državi u kojoj sve više stanovništva čine oni najstariji. Među najvažnijim nalazima su: nedostatak zaposlenih, nedovoljno obrazovanje zaposlenih, loši uslovi rada i pregorevanje od stresa, rad sa porodicama korisnika domova za stare. Kako je rad nastao na osnovu istoimenog projekta koji je sproveden između 2021. i 2022. godine, obuhvatio je i praktičnu pomoć u stvaranju kapaciteta za suočavanje sa kriznim događajima kroz interventne i supervizijske radionice za medicinske sestre zaposlene u domovima za stare.

Drugog dana konferencije sesije su bile posvećene (ne)institucionalnoj brizi, telima, pravima i obrazovanju, zajednici i solidarnosti, feminizmu i umetnosti brige i rodnoj brizi. U okviru panela (ne)institucionalne brige, govornici su pokazali sa kakvim problemima se susreću neformalne negovateljice i negovatelji starijih ljudi, kako u Hrvatskoj funkcionišu socijalni programi palijativne nege (program *Zaželi*), a kako u Hrvatskoj i Austriji funkcionišu volonterska palijativna nega, kao i stepen razvoja pedijatrijske palijativne nege u Hrvatskoj. Na sesiji o zajednici i solidarnosti i sama sam učestvovala i bila iznenađena brojem komentara, saveta i pitanja drugih učesnika, koji su mi već sada pomogli u daljem razvoju predloga teme doktorata.

Trećeg dana konferencije fokus je bio na politikama brige, humanitarnosti i terapijskoj kulturi samopomoći, a otpočeo je predavanjem dr Čarne Brković sa Univerziteta Johannes Gutenberg u Majncu. Dr Brković je govorila o postsocijalističkoj pedagogiji menjanja svesti kao liberalnoj politici ljubavi – promeni mentaliteta Roma, Aškalija i balkanskih Egipćana – izbeglica u kampu Molak u Crnoj Gori, kako bi postali „pravi” Evropljani, ignorišući individualnu subjektivnost i življenja iskustva. Ova vrsta humanitarnosti, prema rečima Brković, ima političku kolonijalnu moć, iako sebe smatra apolitičnom.

Najveći utisak na mene ostavila je kolegijalnost i solidarnost koju su svi učesnici pokazali – svako je pomno slušao izlaganje drugog, podržavao, postavljao pitanja i davao komentare koji su autore podsticali na dalji rad, postojala je sveopšta zainteresovanost za svaku od velikog broja tema sesija i svaka je bila posebna na svoj način. Vrlo značajnim smatram posvećenost starijih i iskusnijih kolega da svakoga saslušaju i postave pitanja, koja će, sigurna sam, mnogima od nas značiti za buduće radove.

Na kraju, želela bih da pohvalim organizatore i zahvalim im se na odličnoj konferenciji i razgovorima, divnim druženjima u periodu nakon sesija, i stvaranju mreže balkanskih medicinskih antropologa.

Nakon konferencije očekuju se čak dve publikacije – zbornik radova i specijalni temat časopisa. Knjiga apstrakata i biografija učesnika dostupna je za preuzimanje na sajtu konferencije.